§?

STUBER ANDREA

VISSZATÉRT A KÖZÖNSÉG

BESZÉLGETÉS HUSZTI PÉTERREL

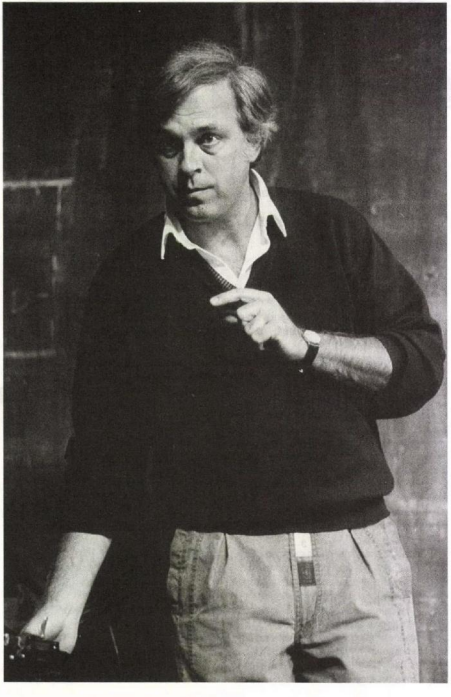

— Van kedve színházról beszélgetni?

— Nem is tudom. Beszélgetni persze jó, de mondhatunk-e most bármi érdemlegeset a színházról? Hiszen színház kapcsán reggeltől estig pénzről folyik a szó. És mi másról folyhatna? Hovatovább abban sem lehetünk egészen biztosak, hogy a fővárosi önkormányzat hajlandó lesz támogatni a budapesti színházakat. Éppen tegnap, a Thália Színház igazgatói pályázatának elbírálásakor fogtunk gyanút. Jött a hír a Színházművészeti Szövetségbe, hogy a helyhatóság erősen szimpatizál azokkal a — művészileg kevéssé igéretes — pályázatokkal, amelyek a korábbinál kevesebb állami dotációt igényelnek. A jelenlevők egy része — tizenöten kívánkoznak a Thália igazgatói székébe, elképesztő szám! — egymást licitálja alul a pénzkérésben. Sőt némelyikük azt ígéri, hogy a Thália bevételeiből ő fogja dotálni az államot. Ennek érdekében persze inkább szórakoztatóipari, mint művészi elképzeléseket akar megvalósítani. (A Thália Stúdió, a volt Arizona bár mulatóvá alakítása és hasonlók.) S féló, hogy az önkormányzat döntésében a pénzügyi szempontok meghatározóbbak, mint a kulturális megfontolások. Ha ez a jövőben így történik, akkor az elkövetkezendő időkben az lesz a színház legfőbb hivatása, hogy életben maradjon.

— Mit tehet a színház ennek érdekében?

— A tennivalókat erősen a világ diktálja. A Madáchban már jó ideje látszik az, hogy nem szabad olyan produkciókat létrehozni, amelyek eleve bukásra vannak ítélve vagy csak egészen szűk rétegnek szólnak. Az ilyen előadások a Stúdióba valók. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy a Kamarában vagy a körúton félházakat rendszeresítsünk. Márpedig borzasztóan nehéz ma a nagyszínházat megtölteni. Magam is érzem, hogy mennyivel könnyebb volt tíz-húsz évvel ezelőtt játszani, amikor az emberek ki voltak éhezve mindarra, amit a színház adhat. Nagy történeteket, különleges sorsokat, érdekes dolgokat vágytak látni. Ma viszont annyira eseménydús az életünk, olyan sok izgalmas furcsasággal vagyunk tanúi, hogy a színháznak jóval nehezebb hatnia. Egy ideig azt hittük, hogy hangosabbnak, látványosabbnak, színesebbnek kell lennünk. Talán mert minden harsányabb, mint régen. A rádió, a tévé, a koncertek. Vagy a humor. A minap megbámultam egy tévéműsorban Kellér Dezsőt. Állt az a kis ember a függöny előtt, és halkan, szelíden, finom szellemességgel beszélt. Az emberek megértették, és nevettek. Ha megnézek egy mai kabarét, megállapíthatom, mennyivel harsányabb, erőszakosabb, gatyaletolósabb lett azóta a humor. Ami a látványosságot illeti, abban ugyancsak nehéz versenyezni a valósággal. Nem vetélkedhetünk a tra-

Huszti Péter (MTI-fotó, Ilovszky Béla felvétele)

§?

gédiákkal, amelyekről helyszíni tudósítást ad a televízió. Valaha nagy találmánynak számított egy Shakespeare-előadásban, hogy vérben úsztak a szereplők. Ez megrázó, megdöbbentő volt a nézők számára. De ma?! Amikor a világon mindenhol a tévé előtt ülnek az emberek, és a Öböl-háború című folytatásos horrort nézik?!

— *Mindig akadnak olyanok, akik este nem a tévét kapcsolják be, hanem színházba mennek. Őket is nehéz „megfogni"?*

— Őket sem könnyű. Hiszen érezni és tudni lehet, hogy mennyi gonddal, bajjal, szorongással ülnek be a nézőterre. Muszáj adni nekik valamit. Mániákusan hiszem, hogy olyasmit, amitől egy kicsit jobbak lesznek. S mert a harsányságban túl nagy az előrehaladás, csöndesebb dolgokkal kellene eljutni az emberekhez. A lelkükig. Úgy érzem, a lelkükkel kellene csinálni valamit. Majdnem mindegy, hogy Shakespeare-drámа, Shaw-, Miller- vagy egy bulvárdarab előadása által.

— *Azt hiszem, elkezdett arra a kérdésre válaszolni, amit még fel sem tettem. Nevezetesen: hogyan alakult a Madách Színház sorsa a másfél évvel ezelőtti igazgatóváltás óta. Kerényi Imre azt hirdette meg, hogy a Madách három önálló arculatú, különböző profilú egységgé daboltatik fel. A Stúdió a kísérletezések színtere lesz, a körúti épületben nagyszabású, pazar kiállítású műveket mutatnak be (egyrészt népszínházi jelleggel, másrészt bulvár célzattal), a Kamara pedig művészszínházzá, a magyar drámák otthonává válik Huszti Péter irányításával. De ha a Kamara jelenlegi repertoárját megnézem, nemigen találom nyomát ennek az elképzelésnek.*

— Kénytelenek voltunk eredeti terveinket némiképp felülbírálni. Nehéz évad volt a tavalyi, de fontos és tanulságos. A megújulás szellemében határozott, szigorú elképzelést akartunk ráerőltetni a színházra. Egy olyan színházra, melynek nagyon speciális a közönsége. Kimondtuk, hogy a Kamara a magyar drámák színháza lesz. Túl erőszakosnak bizonyult ez a fellépés. Szerencsésebb a fokozatos átalakítás, amikor egészséges, természetes folyamat megy végbe a színházban. Ennek során figyelembe vesszük a közönség különféle igényeit, s attól sem zárkózunk el, hogy olyasmit játsszunk, amihez ez a színház — azt gondolom — elég jól ért. Mi szinte sebészi módon avatkoztunk be. Csakis az a cél lebegett előttünk, hogy mást és másképpen... Ma már azt hiszem, hogy toleránsabbnak kellett volna lennünk a közönségünkkel szemben, s akkor talán a közönség is elnézőbb lett volna velünk. Így szinte elijesztettük a nézőinket. Tavaly sokszor kellett félház előtt játszanunk. Gyorsan hozzátszem, hogy az idén megváltozott a helyzet, szerencsére. A félház rémisztő és lehangoló, színésznek és színházvezetőnek egyaránt.

— *Megbuktak a magyar drámák?*

— Tulajdonképpen nem buktak meg. Míg a többi budapesti színházban mostanában bemutatott magyar drámák meglehetősen rosszul mentek, a mieink, a *Komámasszony, hol a stukker?*és a *Szemenszedett igazság*, elég szép előadásszámot értek el. A *Roncsderby* még mindig sikerrel fut. Németh Ákos darabja, a *Lili Hofberg* kevesbé vonzotta a nézőket. Pedig rendkívül izgalmas műnek tartom, s iszonyatosan sok munka volt az előadásban. A gyomrom szorult össze esténként, amikor bementem, s láttam, hogy ötven embernek játszik a negyven színész. Ami azért is szörnyű, mert ilyenkor hajlamosak vagyunk azokat „büntetni" a hiányzók miatt, akik eljöttek. A színész, ha üres a ház, nem tud úgy játszani, mint sokadalom előtt. Tehát éppen az a kevés nézőnk nem kaphat olyan jó előadást, aki megérdemelné.

— *Nekem némiképp más a tapasztalatom. Gyakran érzem úgy, hogy a félháznak pozitív kisugárzásai vannak. A nézők ilyenkor mintha kicsit szégyellnék magukat azért, mert nincsenek többen. Ezt ellensúlyozandó, sokkal nyitottabbak, szolidárisabbak, lelkesedőbbek, mint a telt házasok.*

— Ez igaz. Vannak darabok, amelyeknél nem is okoz gondot a félház. Speciel a *Lili Hofberg*nél is remek volt a közönség, a színészek is remekül játszottak, az üres székekre való tekintet nélkül. Ezeken az estéken a félház úgy figyelt, úgy viselkedett, hogy ért annyit, mint a zsúfolt nézőtér.

— *Ha eszerint nem voltak bukások, akkor miért szorult felülvizsgálatra a színházvezetés koncepciója?*

— Valahogy tévesen ítéltük meg, hogy mi érdekes az emberek számára. Az újászerveződés mámorában éltünk, s azt hittük, az ország meg annak mámorában él, hogy nem kell a sorok között keresni a lényeget, hanem nyíltan beszélnik politikáról, történelemről. A *Stukker* például arról szól, hogyan marják ki egymás kezéből a hatalmat a politikai pártok. Görgey mindezt huszonöt évvel ezelőtt írta le, de én ennél előbb és izgalmasabb témát el sem tudtam képzelni akkor, amikor ugyanez zajlott a szemünk előtt! S kiderült, hogy a televízió parlamenti közvetítése mulatságosabb színház, mint a *Stukker*.

— *Itt közbe kell vetnem, hogy a* Stukker — enyhén fogalmazok — nem volt jó előadás.

— Lehet. De mindenekelőtt az tűnt ki a fogadtatásából, hogy az emberek torkig vannak a politikával. Már nem fogékonyak a parabolákra. Így járt a *Szemenszedett igazság* is, amelyet kellemes komédiaként élvezett a közönség. Müller Péter darabjának az a szenióis patentje, hogy egy koszfészekbe megérkezik rendet csinálni egy pacák, akit Lengyelországban már játszottak nyíltan Gorbacsovnak. A nézők a Madách Kamara előadásán jól szórakoztak, de hogy itt történetesen Gorbacsovról lehet szó, az senkit sem érdekelt. Vagy vegyük a *Lili Hofberget*; ebben számomra az jelentett intellektuális élményt, hogy egy színházat mutat válságos időkben, amint vegetál, és kísérletet tesz a túlélésre. Ám a műnek ezt a rétegét egyáltalán nem igényelte a közönség. Tehát több bemutatónkon is megtapasztaltuk, hogy mi magunk sokkal több gondot fordítottunk a politikai bizsergetésre, mint amennyit a publikum érez — vagy érezni akar — belőle.

— *Ezek után levontak a következtetéseket, és az első évad után irányt változtak?*

— Egyáltalán nem mondtunk le a kortárs magyar drámákról. Változatlanul rengeteg darabot olvasunk, keressük az együttműködés formáit az írókkal. Ugyanakkor nyitottabbak, sokfélébbek lettünk. A Madách Kamarában színre vittük a *Hoppárézimi*-t, amit roppant fontos ügynek tartok. Ez az előadás érzelmeket kelt, emberi dolgokat mutat fel, lélekhez szól. S hihetetlenül erősen működik: hat a közönségre. Ráadásul ez a közönség javarészt fiatal — gondolom, Zemlényi Zoltánnak és Ternyák Zoltánnak köszönhetően. Hosszú idő óta nem láttam a Kamarában annyi fiatal nézőt, mint a *Hoppárézimi*-n. Elnézem ezeket a gyerekeket, s örömmel látom, hogy milyen jól ülnek. Máshol nevetnek, máshol maradnak csöndben, mint az udvarias felnőtt közönség. Szeretem a csöndjeiket. Figyelem, ahogy mérlegelik a színpadon történteket, ahogy elgondolkodnak az eseményeken. Tetszenek nekem. S azóta fel-feltűnnek más előadásainkon is. Például a *Teaházon*, amely úgy került a repertoárba, hogy fiatal színészeink egyszerűen kikövetelték magukna, s én boldogan álltam elébe. Az *Aranyító* című darabot szintén a színészek miatt mutattuk be. A közönség ugyanis látni akar nagy színészeket. S boldog lehet az a színház, amelyiknek módjában áll Tolnay Klárit és Mensáros László felléptetni egy kellemes bulvárdarabban. Szívesen nézik az emberek, idősebbek és fiatalok egyaránt. Ebben az évadban visszatért a közönség, újra sokan látogatják minden előadásunkat. Egyébként ez nemcsak nálunk van így. Hallom, hogy más színházban sincs panasz a nézőszámra. Azt veszem észre, hogy hihetetlen erővel akarnak az emberek színházba jönni. Pedig tavaly attól rettegett az egész szakma, hogy egy év múlva üresek lesznek a színházak. Szinte megmagyarázhatatlan, de éppen az ellenkezője történt. Kifejezetten fellendülés tapasztalható.

— *S fellendül-e a szakma is?*

— Nem tudom. Amit rémülten nézek, az a szétfúzás. Azt hittem, a bajban majd összetart ez a társaság. Értem persze, hogy az érdekek különbözőek, és más-más irányba visznek. Ha a színészek kamarát alakítanak az érdekeik képviseletére, annak oka van. De hogy a kamara és a szövetség kétfelé menjen és egymásra lőjön, az képtelenség. Ha a színészek ügynökséghez

§?

Tóth Erika és Ternyák Zoltán a Hoppárézim!-ben (Sárközi Marianna felvétele)

szerződnek, annak is oka van. De hogy ezzel esetleg lehetetlenné tegyék a színházakat, az képtelenség. Színész, rendező, igazgató — ez mégiscsak egy „krecli". Egymás ellen hadakoznak, s közben nem veszik észre, hogy a szakma teljesen szét fog esni. A szakma asszisztál a saját szétseséséhez.

— *S nem tehet ez ellen valamit — például ön? Hiszen prominens képviselője a szakmának. Egy színház részigazgatója, a főiskola tanára, a szövetség választmányának tagja.*

— Jó lenne valahogy megfogni a jövőt. A főiskolát például attól kell óvni, nehogy ebek harmincadjára jusson. Történt egy rosszul sikerült úgynevezett forradalom, melynek voltak pozitív és negatív következményei. Most egy szétesett tanári kar tanítja a szétesett diákságot. A rektori tanács azt várja, hogy választani tudjon egy olyan rektort, aki kézbe veszi és megújítja a főiskolát, saját ízlése szerint. Ezt nagyon tehetséges emberre kell bízni. Addig is, amíg itt vagyunk, igyekszünk a mesterségbeli tudásunkat átadni a növendékeknek. Egyre erősebb a vágy bennünk, hogy a szakma oktatására szorítkozzunk. Gyökeres változás felé haladgatunk: mesterség- és technikacentrikus képzés felé. Szeretnénk kevesebbet esztétizálni, lelkizni és dumálni. Ha megkérdezik tőlem a diákok, hogy milyen színház lesz két év múlva, sőt, lesz-e egyáltalán, arra úgysem tudok válaszolni. De dolgozni talán megtanítható őket.

A szövetségben rengeteget tanakodunk, fogalmazunk, ügyködünk. Ez irtózatosan sok időt és energiát követel, amit sajnálok. Ülünk fűstös szobákban félnapokon át, s bár egyáltalán nem a gittet rágjuk, én mégis sokkal jobban szeretnék kiváló kollégáimmal nem üléstermekben, hanem színpadon találkozni. Tartok attól, hogy ezek az érdekképviselések, bizottságokban való részvételek, szakmai-közéleti szerepek, amelyekbe belekényszerülünk — a színészet, az alkotómunka rovására mennek. Különösen a fiatal színészeknél látom ezt a veszélyt. Óva inteném őket. Hiszen ezen a pályán az elakadási gondok — legyen szó színészről, színházvezetőről vagy főiskolai tanárról — mindig abból adódnak, hogy nem vesszük észre, mikor fogy el a tehetségünk. Ha nem vigyázunk, egyszer csak megszűnik az elektromosság köztünk és a közönség között. Könnyen előfordulhat, hogy ez az elektromosság kisül a délutáni harcokban, amikor pénzről, struktúráról, státusokról vitatkozunk. Ugyanakkor belátom, hogy kénytelenek vagyunk ebben részt venni. Közben pedig szurkolok, nehogy a maradék energiánkat is felemésszék a csatározások. S reménykedem, hogy a hosszadalmas tanácskozások, tervezetkészítések, sajtótájékoztatók ideje elmúlik, s azután foglalkozhatunk magával a színházzal. Akkor majd az újságok sem efféle interjúkat közölnek, hanem megírják, hogy egy színész vagy egy rendező mire készül. Mennyivel megnyugtatóbb lenne ilyesmiről olvasni!